

Minjastofnun
Íslands

The Cultural
Heritage Agency
of Iceland

Umhverfis-, orku- og loftlagsráðuneyti
Borgartún 26
105 Reykjavík

Reykjavík, 17. febrúar 2025
MÍ202502-0023/ 0.01 / G.Ó.

Efni: Umsögn um áform um breytingu á lögum menningarminjar (Umsagnarskylda) - mál nr. S-13/2025.

Hinn 3. febrúar 2025 voru birt í samráðsgátt stjórnvalda áform um lagabreytingu á 30. gr. laga um menningarminjar er lítur að verndun annarra húsa og mannvirkja sem ekki njóta friðunar en voru byggð 1940 eða fyrr, svokallaða umsagnarskyldu, en í þeim tilvikum er kveðið á um skyldu eigenda til að leita álits Minjastofnunar Íslands ef þeir hyggjast breyta þeim, flytja þau eða rífa.

Gísli Óskarsson
Lögfræðingur
gisli@minjastofnun.is

Minjastofnun Íslands telur þessi áform vera jákvæð fyrir minjavörsluna og tekið er undir rökstuðning ráðuneytisins í málinu. Fyrir gildistöku laga nr. 80/2012 um menningarminjar var umsagnarskylda húsa og mannvirkja miðuð við árið 1918. Þegar lög um menningarminjar tóku gildi 1. janúar 2013 var umsagnarskyldan miðuð við 1925 og aldursfriðun 1913, hinn 1. janúar 2023 var aldursfriðun húsa og mannvirkja samkvæmt hundrað ára reglunni svokölluðu komin til 1923 og var á þeim tímapunkti fest við það ártal með lagabreytingu. Þá voru einungis tvö ár sem féllu undir umsagnarskylduna og lagði Minjastofnun til að hún yrði færð til 1930, en með því yrðu umsagnarskyld hús ca. 3500 talsins. Var sú tillaga byggð á faglegum forsendum. Þær forsendur voru m.a. að árin milli 1924 og 1930 voru mikið framfara- og uppbyggingarskeið víðast hvar á landinu þar sem reistar voru veglegar steinsteyptar byggingar í klassískum og sérþjóðlegum byggingarstíl, ekki síst í aðdraganda Alþingishátíðarinnar 1930.

Í meðförum Alþingis var umsagnarskyldan samkvæmt breytingarfrumvarpinu færð til ársins 1940 og húsin sem falla undir umsagnarskyldu þar með orðin rúmlega 8000 talsins, án þess að stöðugildum hjá Minjastofnun væri fjölgað samhliða því. Mikill fjöldi húsa sem í dag falla undir umsagnarskyldu þarfnast ekki sérstakrar verndunar í lögum, bæði þar sem þau eru ekki öll varðveisluverð og þar sem mörg þeirrar eru þegar undir hverfisvernd á grundvelli skipulagsáætlana sveitarfélaga. Reynslan hafi sýnt að sveitarfélög standi vörð um varðveisluverð hverfi og

götumyndir frá þessum tíma, þ.e. 1925-1940. Þá liggur fyrir að orku og tíma sérfræðinga Minjastofnunar er betur varið í varið í friðuð og friðlýst hús og mannvirki og önnur varðveisluverð hús, sem falla utan aldursviðmiða. Byggingararfurinn á Íslandi er mjög ungur í samanburði við önnur lönd og meirihluti húsa og mannvirkja á landinu hefur verið reistur um miðja 20. öld eða síðar. Vegna þessa er jafn mikilvægt fyrir húsvernd að sérfræðingar Minjastofnunar geti veitt yngri byggingararfi athygli og vernd.

Þess vegna mætti að mati stofnunarinnar ganga enn lengra, þ.e. að afnema umsagnarskylduna. Fjarlægja aldursviðmið og kröfu, en opna á formlega heimild sveitarfélaga og eigenda húsa og mannvirkja sem ekki falla undir aldursfriðun, en eru varðveisluverð og hluti af byggingararfi þjóðarinnar, að leita álits Minjastofnunar, en reynslan hefur sýnt að mikið er leitað til stofnunarinnar vegna breytinga og viðhalds á húsum sem reist hafa verið um miðja 20. öld eða síðar.

Ákvæðið hljóðar svo í dag:

■ **30. gr. Verndun annarra húsa og mannvirkja.**

□ Eigendum húsa og mannvirkja sem ekki njóta friðunar en byggð voru [1940]¹⁾ eða fyrr, svo og forráðamönnum kirkna sem reistar voru 1940 eða fyrr, er skylt að leita álits hjá Minjastofnun Íslands með minnst sex vikna fyrirvara ef þeir hyggjast breyta þeim, flytja þau eða rífa. Minjastofnun Íslands skal innan fjögurra vikna frá því að erindi berst tilkynna viðkomandi aðilum um álit sitt. Stofnuninni er heimilt að leggja til skilyrði um slíkar framkvæmdir eða gera tillögu um friðlýsingu umrædds húss eða mannvirkis.

□ Byggingarfulltrúum ber að fylgjast með því að eigendur húsa og mannvirkja, svo og forráðamenn kirkna, sem fjallað er um í þessari grein leiti eftir áliti Minjastofnunar Íslands áður en leyfi er veitt til framkvæmda.

□ Álit Minjastofnunar Íslands skal liggja fyrir áður en byggingarleyfi er veitt til framkvæmda sem fjallað er um í þessari grein. Í byggingarleyfi skal taka tillit til skilyrða sem Minjastofnun leggur til í áliti sínu. Sama á við um útgáfu framkvæmdaleyfis samkvæmt skipulagslögum.

¹⁾[L. 126/2022, 2. gr.](#)

Samkvæmt tillögu ráðuneytis væri ákvæðið óbreytt nema að umsagnarskylda fyrir hús og mannvirki yrði færð til 1930. Ákvæðið, samkvæmt tillögu Minjastofnunar, gæti hljóðað svo:

■ **30. gr. Verndun annarra húsa og mannvirkja.**

□ Eigendum húsa og mannvirkja sem ekki njóta friðunar er heimilt að leita álits hjá Minjastofnun Íslands ef þeir hyggjast breyta þeim, flytja þau eða rífa. Minjastofnun Íslands skal innan fjögurra vikna frá því að erindi berst tilkynna viðkomandi aðilum um álit sitt. Stofnuninni er heimilt að leggja til skilyrði um slíkar framkvæmdir eða gera tillögu um friðlýsingu umrædds húss eða mannvirkis.

- ☐ Byggingarfulltrúum er heimilt leggja til að eigendur húsa og mannvirkja, svo og forráðamenn kirkna, sem að þeirra mati eru varðveisluverð, leiti eftir álit Minjastofnunar Íslands áður en leyfi er veitt til framkvæmda.
- ☐ Álit Minjastofnunar Íslands skal liggja fyrir áður en byggingarleyfi er veitt til framkvæmda sem fjallað er um í þessari grein. Við afgreiðslu umsóknar um byggingarleyfi skal byggingarfulltrúi taka afstöðu til skilyrða sem Minjastofnun leggur til í álit sínu. Sama á við um útgáfu framkvæmdaleyfis samkvæmt skipulagslögum.

Minjastofnun lýsir sig jafnframt reiðubúna til frekara samtals og samráðs um útfærslu á þessari tillögu. Verði þessi leið farin myndi það styrkja faglegt starf Minjastofnunar við vernd friðaðra og friðlýstra húsa og mannvirkja, auk þess að opna á formlegan farveg fyrir eigendur varðveisluverðra húsa og mannvirkja, sem og sveitarfélög sem vilja varðveita byggingararf sinn, til þess að fá umfjöllun og ráðleggingar frá sérfræðingum stofnunarinnar, óháð byggingarári.

Fyrir hönd Minjastofnunar Íslands,

Gísli Óskarsson
Sviðsstjóri lögfræðisviðs